

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA NA ŠKOLÁCH: PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE

Kontext

Hoci na úrovni EÚ nejestvuje žiadna povinnosť zaväzujúca členské štáty vyučovať náboženskú výchovu na školách, všetky členské štáty EÚ s výnimkou jediného zaviedli na školách hodiny náboženskej výchovy. Charta základných práv Európskej únie zaručuje každému jednotlivcovi právo na slobodu myslenia, svedomia a vierovyznania, avšak v oblasti vzdelávania by bolo možné toto právo na ústrednej úrovni presadzovať iba vtedy, ak by EÚ mohla konať v oblasti vzdelávania, pričom v súčasnosti Únia nemá právomoc zasahovať do národných vzdelávacích osnov.

Napriek tomu sú všetky členské štáty EÚ viazané povinnosťou byť súčasne aj členmi Rady Európy a pripojiť sa k Európskemu dohovoru o ľudských právach, ktorý sa vzťahuje aj na oblasť národnej vzdelávacej politiky. Z tohto dôvodu sa na Európsky súd pre ľudské práva obrátili sťažovatelia v prípade Grzelak vs. Poľsko,¹ ktorí mali pocit, že ich náboženská sloboda bola pošliapaná.

Prípad

Rodina Grzelakovcov, ktorá pozostáva z manželov Urszuly a Czesława a ich syna Mateusza, žila v čase podania podnetu na Európsky súd pre ľudské práva v poľskom mestečku Sobótka. V roku 1998, keď mal malý Mateusz Grzelak sedem rokov, začal povinnú školskú dochádzku v miestnej základnej škole a v súlade so želaním svojich rodičov, ktorí sa považujú za agnostikov, nenavštevoval hodiny „náboženskej“ výchovy.

Manželia Grzelakovci podávali opakované žiadosti, aby ich syn namiesto náboženskej výchovy mohol navštevovať hodiny iného voliteľného predmetu zvaného „etická“ výchova, ktoré však boli opakovane zamietané s odôvodnením, že Mateusz bol jediným dieťaťom vo svojej triede, ktorého rodičia vyjadrili podobné želanie. Keďže škola Mateuszovi neumožnila navštevovať alternatívny predmet a hodiny náboženskej výchovy boli v rozvrhu hodín uprostred školského dňa medzi inými povinnými predmetmi, bol Mateusz nútený hodiny náboženstva prečkať na chodbe bez akéhokoľvek pedagogického dohľadu alebo tráviť daný čas v školskej knižnici či družine.

Grzelakovci tvrdili, že ich syn sa v dôsledku ich postoja stal obeťou diskriminácie: na vysvedčení dostával namiesto známky z predmetu náboženská výchova iba pomlčku a bol terčom fyzického a psychologického obťažovania zo strany ostatných žiakov za to, že nenavštevoval hodiny

¹ hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99384

náboženskej výchovy. Z toho dôvodu bolo ich dieťa opakovane presúvané do ostatných škôl v meste.

Po niekoľkých zamietnutých žiadostiach adresovaných riaditeľom miestnych škôl sa manželia Grzelakovci rozhodli zaslať podnet na Ministerstvo školstva. Ministerstvo v odpovedi uviedlo, že etická výchova sa poskytuje na žiadosť rodičov a že tam, kde sa neposkytuje, sa tak deje výlučne z organizačných dôvodov, pre nízky počet žiakov, ktorí chcú navštevovať hodiny etickej výchovy.

Proces

Ministerstvo sa zároveň s otázkou, či je v súlade s ústavou, ak malý Mateusz dostáva na vysvedčení pomlčku namiesto známky, obrátilo na poľský ústavný súd, ktorý rozhodol, že daná prax sa neprieči právu na slobodu vierovyznania zakotvenú v poľskej ústave.

Grzelakovci sa s takouto odpoveďou neuspokojili a v roku 2002 svoj prípad predostreli Európskemu súdu pre ľudské práva, tvrdiac, že poľský štát pošliapal ich právo na slobodu vierovyznania a nediskrimináciu.

Rozhodnutie

Dňa 15. júna 2010 Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že právo Mateusza Grzelaka na nediskrimináciu a slobodu vierovyznania bolo pošliapané.

Vo svojom rozhodnutí súd argumentoval, že náboženská sloboda takisto zahŕňa slobodu jednotlivca nevyznávať žiadne náboženstvo ako aj oslobodenie od povinnosti prezradiť, či tento jednotlivec nejaké náboženstvo vyznáva alebo nie.

Podľa názoru súdu chýbajúca známka v riadku náboženská/etickej výchova spolu so skutočnosťou, že etická výchova bola z Mateuszovho vysvedčenia vyčiarknutá, mohli ľudí viesť k mylnej domnienke, že Mateusz nemá náboženské presvedčenie, a tým obmedzovať jeho slobodu vierovyznania; z toho dôvodu súd rozhodol, že táto prax je v rozpore s Európskym dohovorom o ľudských právach.

Posúdenie

Dňa 25. marca 2014 Poľsko novelizovalo svoje predpisy v oblasti vzdelávania. Príslušná novela zaviedla zásadu, podľa ktorej je vedenie každej školy povinné otvoriť predmet náboženská/etickej výchova aj vtedy, ak o ne prejaví záujem čo len jediný žiak. Žiaci, ktorí už dosiahli plnoletosť, alebo rodičia nepľnoletých žiakov (vystupujúci v mene svojich detí) sú povinní predložiť písomnú žiadosť, v ktorej uvedú svoje želanie navštevovať príslušný predmet, čím sa vyhnú akýmkoľvek požiadavkám, aby sa odhlásili z hodín náboženskej či etickej výchovy.

Aj za hranicami Poľska toto rozhodnutie znovu potvrdilo, že európske krajiny majú povinnosť nielen pasívne umožňovať slobodu vierovyznania a slobodu nevyznávať žiadne náboženstvo ale aj povinnosť prijímať aktívne opatrenia zamerané na zabezpečenie toho, že jednotlivci nie sú nútení prezrádzať svoje vierovyznanie, ako aj pozitívne kroky smerujúce k predchádzaniu situáciám, v ktorých jednotlivci s vierovyznaním či bez neho čelia odlišnému zaobchádzaniu v rámci vzdelávacieho systému.